

Ճ Ե Ր Մ Ա Կ Ք Ր Ո Ն Ի Կ

1939 - 1940

1939

Մարտ 19 - Գերմանիա կը հովանաւորէ Զիւսու-
լովաֆիան:

Յունիս 23 - Թուրքիոյ բարեկամութիւնը չա-
հելու համար, Ֆրանսա՝ Անգլիոյ ճնշումին տակ՝
Յունիս 23ի դաշնագրով անոր կը յանձնէ Ալեքսան-
տրէքի Սանմաքը:

Սեպտեմբեր 1 - Տանձիկի ու Նորանցքին պատ-
ճառով պատերազմ կը ծագի Գերմանիոյ ու Լեհաս-
տանի միջեւ: Արշալոյսին դերման բանակները հիւ-
սիսէն ու հարաւէն կը մտնեն Լեհաստան. հոկտեմ-
բերի մէջ Ռուսաստան եւս կոնակէն կը յարձակի,
եւ Լեհաստան երկուքի կը բաժնուի Գերմանիոյ
ու Ռուսաստանի միջեւ:

Սեպտեմբեր 3 - Անգլիա ու Ֆրանսա պատե-
րազմ կը յայտարարեն Գերմանիոյ դէմ:

Սեպտ-ձոկտ. - Ռուսիա իրեն կը միացնէ ու
կը խորհրդայնացնէ Պալման երեք պետութիւն-
ները - Էսթոնիա, Լիթուանիա, Լեքսոնիա:

Նոյեմբեր 30 - Ռուսիա պատերազմ կը յայ-
տարարէ Ֆինլանտիոյ դէմ, որ անհամեմատ ուժին
ի սկզբան կը դիմադրէ քաջարար: 1940 Մարտ 12ին
կը կնքուի հաշտութիւնը ի վնաս Ֆինլանտիոյ:

1940

Ապրիլ 8 - 9 - Գերմանիա կը գրաւէ Տանիւար-
էան:

Ապրիլ 9 - Տանիւարէանի գրաւումին հետ միա-
ժամանակ՝ Գերմանիա նաւատորմիդով եւ օդանա-

ւերով կը ձեռնարկէ Նորվեկիոյ գրաւումին: Դաշ-
նակիցները օդնութեան կը փութան, բայց ուշ եւ
ի վերջոյ կը նահանջեն:

Մայիս 10 - Գերման բանակները կ'անցնին
Հոլանտայի, Պելմիֆայի եւ Լիւքսեմպուրկի սահ-
մանները: Դաշնակիցները օդնութեան կը փութան,
բայց ուշ: Մայիս 15ին Հոլանտա զինաթափ կ'ըլլայ
ու կը յանձնուի: Մայիս 28ին կը յանձնուի նաեւ
Պելմիֆա: Լիւքսեմպուրկի բախտը մէկ օրուան մէջ
կը վճռուի:

Յունիս 10 - Իտալիա, իբր դաշնակից Գերմա-
նիոյ, պատերազմ կը յայտարարէ Անգլիոյ ու Ֆրան-
սայի դէմ:

Յունիս 23 - Ֆրանսա զինաթափ կ'ըլլայ եւ
Զինադադար կը կնքէ Գերմանիոյ հետ: Յաջորդ
օրը Իտալիոյ հետ:

Օգոստոս 30 - Վերսալի Ռումանիան կը սկսի
անգամահատուիլ: Ռուսիա կը գրաւէ Պեսարա-
պիան եւ հիւսիսային Պուրովիան: Վիեննայի մէջ,
գերման եւ իտալ իրաւախոհութեամբ, Ֆրանսի-
ականի շուրջ կէսը կը տրուի Հունգարիոյ, իսկ
Տոպուսիան՝ Պուլկարիոյ:

Օգոստոս 19 - Իտալիա կը գրաւէ Անգլիական
Սոմալիան: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ
Անգլիա կը կորսնցնէ գաղթաւայր մը:

Հոկտեմբեր 28 - Իտալիա վերջնադիր կու տայ
Յունաստանի, հրաժարելու անգլիական երաշխիք-
ներէն ու զործակցութենէն, եւ առժամայէս իրեն
յանձնելու նաւային քանի մը խորհրդանշան: Մեր-
ժուրի պարագային՝ իտալական զօրագունները Ալ-
պանիայէն կը մտնեն Յունաստան:

Մ Ա Հ Բ Ր Ո Ֆ . Ն Ի Ք Ո Լ Ա Ե Օ Ր Կ Ա Յ Ի

Ռումանիոյ մէջ նոյեմբերեան յեղափոխութեան
չարժուաններուն առեւն մաս գտան նախկին կառա-
վարութեան պատկանող բազմաթիւ անձեր, որոնց
կարգին, անձնական վրէժխնդրութեան հետեւան-
կանց նաեւ միջազգային դէմքը համբաւուր գիտ-
նական Նիքոլա Եօրկայի:

Այս մասին Նախարարական Խորհուրդը հետե-
ւեալը հաղորդեց. «Նոյեմբեր 27ի երեկոյան
Բրոֆ. Նիքոլա Եօրկա առեւանգուեցաւ Սինայի իր
բնակարանէն անձանթներու կողմէ: Ոստիկանու-
թեան կողմէ ձեռք առնուած արագ միջոցները տե-
ղեկանալու եւ նախկին վարչապետը ազատելու հա-
մար՝ ապարդիւն փնտցին: Նոյեմբեր 28ի առտուն

Փրահովայի ոստիկանները Բրոֆ. Նիքոլա Եօրկայի
անշուշտ մարմինը գտան Փրահովայի Սթրէշիք
զիւղին մէջ, ատրճանակի վեց դնդակներով զար-
նուած: Կառավարութիւնը յանցաւորները կը փնտ-
ռէ, անոնց նկատմամբ տնօրինելու համար ծանր
պատիժներ օրէնքին համաձայն»:

Բրոֆ. Նիքոլա Եօրկա քանի մը անգամներ այ-
ցելած էր Ս. Ղազար եւ միշտ սիրելի յիշատակնե-
րով մեկնած հոնէ: Իր հայազգիական շարք մը
ուսումնասիրութիւններուն համար Հայկական ձե-
մարանը զանիկա իր անդամներու դասին մէջ էր
արձանագրած: Իր մասին գրուած է ժամանակին
Բազմալեւի մէջ. 1931, 243: 1938, 256:

ԵՐՐՈՊԱԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

1 Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 1939

20 տարիներ միայն անցեր են Համաշ-
խարհային Մեծ Պատերազմէն առդին
(1918-1939) եւ ահա պայթած է ուրիշ պա-
տերազմ մը, համաշխարհային երեւոյթ
ունեցող ասիկա ալ, որուն նպատակն է
Մուսսոլինիի եւ Հիթլերի պատգամներով
տրուած կարգախօսը. — Վերսալէն դուրս
արդարութեան ու խաղաղութեան նոր
կարգուսարք մը Եւրոպայի ժողովուրդնե-
րուն համար, համաձայն իւրաքանչիւրի
կենսական ու ազգագրական պահանջնե-
րուն:

Պատերազմի առաջին տարին բոլորե-
ցինք արդէն անձկութիւններով եւ մե'նք
ալ ունեցանք մեր երիտասարդութեան դո-
ւալ հերքելու դատին համար:

Մինչ նախորդ պատերազմին հրդեհը
տրուեցաւ Սերպիայէն, ներկայիս ծայր
տուաւ Լեհաստանէն, Տանձիկի ու Նորանց-
քին պատճառով:

1918ին Վերսալի դաշնագրով՝ Գերմա-
նիոյ հիւսիսային մասը Բրուսիան կ'ան-
ջատուէր մայր հողէն, եւ անջատուած մի-
ջանկեալ հողը՝ Նիքամեքը կը միանար
մեծցուած Լեհաստանին, որ այսպէսով
կ'երկարէր մինչեւ Պալմիկ ծով, մէջն առ-
նելով նաեւ գերմանական կարեւոր նաւա-
հանգիստ Տանձիկը: Այս բաժանումին
նպատակն էր իրարմէ անջատուած պահել
գերմանական հողերը եւ Լեհաստանի տալ
եւթ մը դէպի ծով:

Գերմանիա, որ կ'աշխատէր Վերսալով
իրմէ խլուած հողերու վերագրւումին,
1939ի սկիզբներէն ամբիւններով բանակցու-
թիւններ սկսաւ Լեհաստանի հետ լեհական
Նորանցքին մէջէն անցք մը ունենալու դէ-
պի Բրուսիա, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ
վերագրւածներու Տանձիկը, ուր սակայն

Լեհաստան եւս պիտի կարենար ազատ ելք
ու մուտք ունենալ եւ օգտագործել զայն
իրեն հաւային խարխիւ: Սակայն բանակ-
ցութիւնները անցան ապարդիւն, մինչ
միւս կողմէն Դաշնակիցները՝ Անգլիա ու
Ֆրանսա՝ երաշխաւորեցին Լեհաստանը եւ
յանձնարարեցին անոր չզիջիլ Գերմանիոյ
պահանջներուն. ասով կը փակուէր համա-
ձայնութեան ամէն դուռ:

Այն առեւ Սեպտ. 1ի արշալոյսին գեր-
ման բանակները հիւսիսէն ու հարաւէն կը
մտնեն Լեհաստան. Սեպտ. 3ին Դաշնակից-
ները Անգլիա ու Ֆրանսա կը յայտարարեն
պատերազմ Գերմանիոյ դէմ, հետեւանքո-
վը Լեհաստանի տուած իրենց երաշխիքին:

Այսպէս, ուրեմն, սկսաւ բախտորոշ
պատերազմը աշխարհի երկու մեծագոյն
բանակներուն միջեւ, ու մինչեւ օրս աւելի
ծաւալեցաւ եւ ուրիշ երկիրներ ալ քաշեց
կրակէ դօտին մէջ: 1940 Յունիս 10 Իտա-
լիա եւս պատերազմի մտաւ Գերմանիոյ
կողքին, իր դաշնակից պարտականութիւն-
ները կատարելու համար:

Ժողովուրդներու բարոյական ու տնտե-
սական անհաւասարութեան անխուսափե-
լի հետեւանք՝ պայթեցաւ ներկայ պատե-
րազմը, նախորդէն քիչ վերջ, նշան՝ թէ
վերսալ չէր կրցած երկարատեւ խաղա-
ղութեան մը հիմերը դնել ժողովուրդնե-
րու միջեւ եւ իր ստեղծած իրաւակարգը
չէր կրցած պարտադրել զանգուածներու
հոգեբանութեան վրայ:

Տարիներէ ի վեր, նախ Իտալիա եւ ա-
ւելի ուշ Գերմանիա, կը յեղեղէին թէ
պէտք էին վերաքննուիլ Վերսալի եւ անոր
յարակից դաշնագրերները, աւելի արդար
լուծում մը տալու համար Գաղթային եւ
Նախախիւրքու հարցերուն: Եւ մամուլ ու